Projekat
PROMETEJ

Ova publikacija realizovana je unutar projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH) Pristup pravdi: suočavanje s prošlošću i izgradnja povjerenja za budućnost koji finansira Bureau for Crises Prevention and Recovery (BCPR). Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i stavove UNDP u BiH.

ZAJEDNO

✡ ✝ ☪

UNDP

Empowered lives.
Resilient nations.

IMIC-Internacionalni Multireligijski Interkulturni Centar 'Zajedno' jedna je od oragnizacija koje su podržane od strane UNDP-a u okviru programa

Pristup pravdi: Suočavanje sa prošlošću i izgradnja povjerenja za budućnost

IMIC-ova inicijativa *Prometej*, koja je započela kao volonterizam u mjesecu junu i julu 2011. godine, a kroz koju se najprije pomoglo pet korisnika sa ugroženim socijalno-ekonomskim pravima, nastavila se kroz podršku projekta Prometej za rješavanje statusnih pitanja još 60 slučajeva na području Ze-Do i Sarajevskog kantona. Cilj je pružanje besplatne pravne pomoći i nastavak rješavanja problema i poboljšavanja pristupa osnovnim ljudskim pravima za lica iz najugroženijih skupina.

Korisnicima projekta *Prometej* nastoji se pomoći u rješavanju njihovih statusnih pitanja putem traženja adekvatne pomoći, asistiranja u ostvarivanju određenog socijalnog i ekonomskog prava, regulisanja staža, zdravstvenog osiguranja, smještaja, pristupa javnoj kuhinji, dobijanja socijalne pomoći i skrbi, obezbjeđivanja radnog prostora i slično. Korisnici su najčešće osobe sa vrlo malim i gotovo nikakvim primanjima ili osobe bez primanja.

Ciljano će se pomoći najmanje 60 osoba na području Ze-Do kantona i Sarajevskog kantona, a IMIC ostvaruje svakodnevnu komunikaciju i sa partnerskim organizacijama na projektu prvenstveno *Centrima za socijalni rad u Zeničkom* i *Sarajevskom kantonu,* i sa ostalim nadležnim ministarstvima, institucijama i organizacijama. Od Centara za socijalni rad očekuje se saradnja u okviru njihovih redovnih i normalnih nadležnosti i kako je propisano zakonom u smislu davanja informacija o ugroženima i slučajevima kojima će se nastojati pomoći, u smislu dogovorenih izlazaka na teren i uviđaja ukoliko je to potrebno.

Projekat se implementira u periodu od 8 mjeseci odnosno od 18.oktobra 2011. do 15.juna 2012. godine. Metoda rada je najprije inervjuiranje ugroženih slučajeva, a zatim rješavanje svakog pitanja i slučaja pojedinačno, uz redovito praćenje telefonski i na terenu.

SADRŽAJ:

Razgovor-u *Zavodu Drin*-Fojnica..... strana 4

Tri preporuke i sedam glavnih problema..... strana 16

O korisnicima projekta *Prometej*..... strana 18

Intervju-Zdravko Barbarić..... strana 20

BPP za zanatlije i umjetnike..... strana 28

O organizaciji IMIC.....strana 30

Prikupljanju podataka za ovu publikaciju pomogli su:
Nedžad Alić, Đenita Karahmet, Denisa Salčinović, Ibrahim Hadžibajrić, Zdravko Barbarić, Fahra Džafić, Alija Ibrović, Mensud Hamdžić, Nihad Halvo, Vedran Grebo, Arijana Gutić
Priprema publikacije: Sabina Pstrocki-Šehović

Štampa: d.d. Štamparija Fojnica

Tiraž : 300 primjeraka

Sarajevo, mart 2012

IMIC je obavio razgovor sa Đenitom Karahmet (Đ.K.), Denisom Salčinović (D.S.) iz Službe socijalnog rada na nivou ustanove Zavod Drin, *Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica* u Fojnici i Nedžadom Alićem (N.A) iz *Centra za socijalni rad općine Zenica*:

Možete li nešto reći o Zavodu *DrinFojnica*?
Đ.K.: Mi smo javna ustanova *Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica Fojnica*. Osnivač nam je Vlada Federacije.Trenutno zbrinjavamo 521 korisnika, različite starosne dobi. Što se tiče dijagnoza, mi vršimo zbrinjavanje lica sa umjerenom, težom i teškom mentalnom retardacijom te psihički oboljelih korisnika.

D.S.: Ovdje u ovoj zgradi su smještene većinom osobe sa mentalnom retardacijom, a 500 metara odavdje su tri paviljona koji su ostali od vojske, vojni objekti. Tamo je smješteno oko 180 psihijatrijskih bolesnika, odnosno osoba sa psihičkim oboljenjima koje zahtijevaju bolničko liječenje i za koje se smatra da im je potrebno bolničko liječenje .

Đ.K.: To su duševni bolesnici i postupak smještaja je isključivo putem nadležnih *Centara za socijalni rad*, to su osobe koje su prošle više hospitalizacija i zatim su došle ovdje kod nas.

Da li se radi o osobama ugroženog socijalnog statusa i da li ih socijalni radnik upućuje u ustanovu i zbog financijskih problema između ostalog?

Đ. K.: Različit je splet okolnosti zbog kojih oni dolaze u našu ustanovu. To je prije svega ova postojeća dijagnoza koju imaju. Tu veliki značaj ima podrška porodice, recimo ako se radi o licima bez roditeljskog staranja ili bez adekvatnog roditeljskog, odnosno porodičnog staranja, onda ta lica *Centar za socijalni rad* upućuje nama na smještaj.

Kako ocjenjujete vašu komunikaciju sa *Službama socijalne zaštite*, a potom postpak smještanja, zbrinjavanja i otpuštanja lica, odnosno korisnika?
Đ.K.: Pa što se tiče ovakvih ustanova inače vam je situacija u Federaciji da su one 'prekapacitirane' i onda je ta saradnja ograničena tokom godine. Za ona lica koja su smještena, pogotovo u vidu traženja slobodnog mjesta u ovim našim ustanovama, mogu reći da je jako teško doći do slobodnog mjesta jer smo stvarno prebukirani. Trenutno zbrinjavamo na dva objekta 521 korisnika. Mi svakodnevno imamo zahtjeve za smještaj. *Centri za socijalni rad* nama upućuju zahtjeve. Zna se otprilike koja je potrebna dokumentacija da se neko lice smjesti ovdje. Što se tiče te saradnje ja smatram da je ona dosta značajna i svakodnevna, skoro sa svim Centrima na području Federacije, što za smještene štićenike, a što za ove koji trebaju da se smjeste. Unutar Zavoda ovdje postoji za svako smješteno lice po jedan socijalni radnik koji je odgovoran za to lice.

Otprilike na koliko lica radi jedan socijalni radnik i da li se radi o vašem socijalnom radniku ili o nekom ko dolazi iz neke vanjske ustanove?
Đ.K.: Mi smo ustanova koja je u zadnje vrijeme primila odnosno zaposlila veći broj stručnih radnika, a otprilike struka koja je zaposlena kod nas su dva defektologa, jedan logoped, imamo dva psihologa (jednog pripravnika i jednog uposlenog) i imamo ukupno šest socijalnih radnika.

I oni se zapravo brinu o smještenim licima?
Đ.K.: Da oni se brinu o smještenim licima i to su uglavnom organizacioni poslovi koji se tiču stručnog voditeljstva Svi ti socijalni radnici odnosno stručni radnici imaju svoja odjeljenja koja vode. Oni su zapravo stručni voditelji odjeljenja. Koncepcija odjeljenja kod nas u Zavodu je sljedeća: imamo jako puno odjeljenja i u fazi smo otvaranja novih objekata u smislu rasterećenja postojećih kapaciteta, to je nekih šest odjela ovdje i tamo (na drugoj lokaciji) još tri. Znači nekih devet odjela cirkulište na nivou ustanove po pitanju smještaja i zbrinjavanja. Imamo dječiji odjel, imamo radionice, a to je opet jedna posebna organizacija rada gdje je naročito dominantan rad stručnih radnika, tu stručni voditelji prate i ocjenjuju kolika je radna aktivnost štićenika. Mi želimo i cilj nam je da kod dolaska u Zavod za neko kraće vrijeme vršimo jednu opservaciju i zaključujemo koje preostale sposobnosti korisnik ima, kako bismo na kraju timski odlučili za koju vrstu rada je otprilike osposobljen. S obzirom da je veći broj psihički oboljelih bolesnika, kod njih je ta radna sposobnost bitno umanjena. I onda mi u svom radu nastojimo da im pružimo punu podršku, da ocijenimo koji su to njiihovi aktiviteti, da bi se oni kvalitetno uključili, i da se taj njihov svakodnevni život ne bi svodio samo na hranjenje i oblačenje, nego da imaju i radnu aktivnost, neku vrstu radne obaveze.

Na koji način im namećete radnu obavezu na primjer?
Đ.K.: Prema afinitetima i otprilike možda po onim nekim anamnestičkim podacima koji postoje za svakog korisnika. Jer, to su ljudi koji su duševni bolesnici, a koji su nekad radili. Mi imamo u toj populaciji jako puno intelektualne skupine, imamo pravnika, ljekara, inžinjera koji su obolili, istina davno, ali neki su svoj radni vijek zasnovali, a poslije, u nekim pedesetim godinama, ta bolest je uzela jedan progresivni tok i oni više nisu imali podršku u krugu obitelji, u krugu zajednice i kao takvi upućeni su kod nas na smještaj. Po prijemu imamo jedan opservacioni period gdje mjerimo te afinitete, ponašanja i odlučujemo u koju grupu i u koji rad bi mogli da ih uključimo, nekada su to manje složeni poslovi, nekada su to zahtjevni poslovi. Nekada, iako stručni radnik obezbijedi sve, ako nema interesa, nema pomaka. Nekog možete uključiti poslije mjesec dana, a nekog tek za godinu dana.

Mislite isključivo na uključivanje u rad Zavoda, a ne van Zavoda?
Đ.K.: Imamo poljoprivredno imanje *Malkoč* koje je aktivno u toku ljeta i tu se štićenici

jako puno animiraju, imamo nekih 30 do 50 korisnika koji odlaze u to okruženje. Tu sadimo, voćnjak smo zasadili, pa ćemo ove godine imati nekih plodova, imamo krompir i ostalo povrće, imamo plastenik, imali smo dosta prihoda iz tog plastenika, planiramo ponovno aktivnosti u ovom proljetnom i ljetnom periodu, malo smo radili prošle godine na tome, imali smo čitavo ljeto. Mi se stvarno maksimalno trudimo, ima nas dovoljno i svi smo nekakako pozitivno opredijeljeni da baš svi budemo uključeni u tu neku vrstu radne aktivnosti. A ustvari šta je razlog, to je da se štićenici osjećaju korisno, zadovoljno, da nemaju taj neki osjećaj napuštenosti, da nisu zaboravljeni od strane svojih porodica. To je opet individualno, ako su roditelji preminuli, nema nikog u bližoj okolini, mi naravno dajemo maksimum od sebe kao stručni radnici, a imate i situacija gdje lice dođe u Zavod pa su nakon toga i posjete porodice jako česte i lica odlaze svojim kućama za vikend. To je ovdje sasvim normalna pojava.

Mislite odlaze za vikend u posjete svojim porodicama?

Đ.K.: Da, ako su živi roditelji idu kod njih. Tu je slika različita. Imate situaciju da neko ide isključivo sestri, ali ne roditeljima jer su oni stari , pa sestra preuzme dio odgovornosti. Svima je imenovan staratelj, iz organa starateljstva. Mi pretežno smještaj vršimo putem *Centara i službi za socijalni rad i zaštitu.* Imamo i jedan broj potpisnika ugovora u svojstvu fizičkog lica, a radi se ustvari o starateljima, a to je opet sukladno određenim troškovima, pa se oni više opredijele za privatni ugovor nego za ugovor putem javnih ustanova odnosno putem *Centara za socijalni rad*. Mislim da je ovdje jedna široka slika stanja inače, prvenstveno, vezano za dijagnoze, za kontakte sa porodicom, za izlaske u porodicu, za radnu aktivnost, za društvenu aktivnost. Recimo u toku godine, mi jako puno radimo na tome da oni imaju to društveno kretanje. Pa im organizujemo ljetovanje na moru, a već sutra prekosutra će ići na zimovanje, idemo mnogo na izlete u bližu i širu okolinu, imamo ekskurzije u druge gradove, posjećujemo lokacije, imamo izložbe radova u raznim gradovima na području Federacije gdje se uključujemo kroz aktivnost nekih pojedinaca koji to organiziraju ili u događaje organizacija tipa Sumero i drugih udruženja.

S kojim uduruženjima surađujete i na koji način?

Đ.K.: Pa to je na primjer Sumero, radi se o jednom federalnom udurženju, i na primjer Oaza. Sumero to je *Savez udruženja za pomoć osobama sa mentalnom retardacijom* i oni imaju ne znam koliko, ali puno članica iz cijele države. To je Savez koji je i prije rata imao svoju istu funkciju, a samo su nastavili u ratnom i poslijeratnom periodu sa radom. Smatramo da je njihov doprinos od velikog značaja. S druge strane, Oaza je udruženje koje su oformili radnici općine Fojnica. Uopšte nema nikakve organizacije koja se bavi pitanjima osoba sa psihičkim tegobama ili osoba sa mentalnom retardacijom, tako da smo mi pokrenuli jednu inicijativu i radnici i korisnici Zavoda su oformili jedno udruženje koje egzistira od novembra 2010. godine i djelujemo na loklanom nivou, znači na nivou općine. Još ono što je važno reći u vidu neke naše 'lične karte' odnosno predstavljanja naše ustanove. Širok je spektar aktivnosti i djelatnosti kojima se mi bavimo, polazeći od osnovne nadležnosti do niza drugih faktora.

Na koji način bi vi unaprijedili svoj rad?

Đ.K.: Mi pojedinci koji radimo ovjde, srcem i dušom što bi se reklo, mi bi jako puno učinili ali nama nedostaje novac. Evo upravo sada smo napravili taj novi objekat koji je u vidu jednog odjeljenja, pa malo smo sami sebe, a malo su nas nadležno Ministarstvo i država podržali, a vi znate da je ona osiromašena, tako da to cijenimo. Našoj ustanovi samo treba novca, mi imamo jako puno ideja, jako puno snage koja bi izmogla da radi po pitanju općenito boljih uvjeta stanovanja i življenja ove populacije, ali nama nedostaje financijskih sredstava. Mi sad kad bi imali financijska sredstva, odmah bi znali šta bi napravili, a to su mali stanovi, male zajednice jer ovaj Zavod više nije oblik zbrinjavanja nego to je neki tranzicijski put u kojem se mi sada nalazimo u vidu deinstitunacionalizacije ovih ustanova.

Kako god korisnik dođe putem nadležnog *Centra za socijalni rad*, isto tako se on po preporuci stručnog tima Zavoda otpušta. Da bi neko došao i da bi se vratio u svoju porodicu mora nekoliko elemenata da bude zadovoljeno, da bi se to na kraju provelo u djelo i da bi uspjelo. Prvi uvjet je da je nakon jednog određenog vremena došlo do stabilizacije, to je prvi faktor. Drugi faktor je da je porodica intenzivno sarađivala sa stručnim osobljem Zavoda u vidu kontakata putem telefona ili u smislu posjeta. Mi nikad nismo lice odavdje pustili da živi samostalno. Zapravo, šta je ključ svega. Kad odlazi iz ove ustanove, tim ljekara i psihijatar mu naprave preporuku da to podržavaju pod uvjetom da porodica može da vrši nadzor ili organ starateljstva, te samo ukoliko se oni osjećaju kompetentnim da vrše nadzor, mi možemo lice iz Zavoda pustiti u stan da živi samostalno. U praksi su to vrlo rijetki slučajevi, barem koliko ja ovdje radim, da je neko otišao da živi sam.

D.S.:Znači mora postojati podrška lokalne zajednice. A trenutno su jako loši modeli podrške lokalne zajednice. Mi možemo nekoga ovdje rehabilitirati, ali loši su modeli koji ga čekaju nakon toga. Na tome se sad radi, vjerovatno ste informisani kroz medije, radi se na formiranju *Centara menalnog zdravlja* koji bi pružali podršku lokalnoj zajednici. Sve dok toga ne bude, prave podrške koja je potrebna korisnicima, mi možemo ovdje raditi na rehabilitaciji, čak i na profesionalnoj rehabilitaciji čovjeka ali ako se sistem ne uveže i sve dok sva lokalna zajednica ne osigura adekvatnu podršku, uvijek će biti potreban, možda ne nadzor ali barem podrška porodice, ili staratelja ili roditelja ili brata ili sestre

Kroz socijalne anamneze nekih korisnika može se vidjeti da je došlo najčešće do otuđenosti i od porodice i od zajednice. Ali je očito da mnogi od korisnika imaju određene profesije, i očito je da se radi o skupini koja je doživjela možda neka razočarenja na više nivoa. Kada govorimo u tom smislu, može li se poticati rehabi-

litacija, znači ne samo u lokalnu zajednicu ili porodicu, kao povratak bolesnika kući nego i u profesionalnom smislu, povratak korisnika u društvo i porodicu kao socijalno i radno aktivno biće?

Đ.K.: Praksa pokazuje da korisnici kada se vrate u svoje porodice i dalje ostaju radno nesposobni. Korisnik najčešće nije sposoban da nastavi rad, a kada se vrate u svoje porodice oni ostaju radno nesposobni, znači nisu više produktivni, korisnik ne može da nastavi rad, da se vrati u neku svoju firmu. Radi se o bolesti i najčešće o trajnom duševnom oboljenju. Ljekari su nekada pokušavali pomoći i kroz naše razmjene znanja i naše edukacije, ali ljekar najčešće uvjerava korisnika, kada razgovara s njim, i želi da ga ubijedi da je njegova bolest povijest koja traje za čitav život i kaže mu: 'To je tvoja bolest koju ćeš nositi dok si živ, kao što postoji angina pektoris ili kao što postoji dijabetes i tome slično'.

A, na primjer, kad se pojavi kod tih bolesnika želja da se vrate u porodicu, mi u međuvremenu cijenimo u struci da po pitanju realnije slike svog zdravstvenog stanja korisnici dostignu neki maksimum, znači ako možemo sa sigurnošću tvrditi i znamo da će bolesnik piti lijekove, mi tu ne pravimo smetnju. Mi čak preporučimo kada god postoje minimalni uvjeti da se korisnik otpusti, ali na žalost u zadnje vrijeme, čini mi se da su sve to teški i kronični bolesnici koji su maksimum u svojoj lokalnoj zajednici postigli, s druge strane to su i počinioci raznih krivičnih djela, koji su se ogriješili o zakon, a uglavnom se radi o sitnim krađama, konzumiranju narkotičkih sredstava, pokušajima paljevine, pokušajima ubistva i slično. Ta lica u skladu sa svojom bolešću dolaze u sukob sa zajednicom, neko više, neko manje.

Neke od tih pojava koje ste nabrojali se pojavljuju i među radno sposobnom populacijom. Ali što se tiče dijagnoza znamo da i doktori ne mogu uvijek sa sigurnošću ustvrditi o kojoj se bolesti radi, pa jedan dan vam kažu da je u pitanju žuč, drugi dan da su bubrezi, treći dan da je nešto treće, pa u tom smislu koliko je svaka od tih datih dijagnoza mjerodavna?

Možda je svaka dijagnoza na svoj način mjerodavna ali u ograničenoj mjeri i znači, pitanje je bilo njihova radna sposobnost. Ako se čovjeku prilijepe svi ti negativni atributi, ako je stav negativan, ako se kaže tvoje će bolest trajati cijeli život jako je teško da će individuu sa takvim atrubutima prihvatiti određena radna zajednica. S obzirom na to, da li postoji nešto što bi pomoglo reintegraciji korisnika?

Đ.K.: Mi na to gledamo ovako: 'Vaša bolest je vaša bolest i ona će ostati takva cijeli život'. Mi smo sponenuli financijska sredstva jer to bi nam pomoglo u zbrinjavanju dijela naših korisnika. Jer ljudi koji su ovdje oni nemaju podršku svojih porodica. Čak i ako porodica želi da im pomogne, ne može da ih kontroliše, nisu dovoljno educirani u tom smislu, i tu ima jako kompleksnih stvari koje utječu da se jedno lice smjesti u Zavod. Niko nije džaba ovdje, oni su prošli životnu školu, od medicinske, socijalne, bilo koje, i te porodice su iscrpljene, potrošene su i ekonomski i emocionalno i na svaki drugi način, tako nam praksa pokazuje.

D.S.: Da je bolji model podrške u lokalnoj zajednici i da je više resursa bilo bi lakše. To je činjenica.

N.A.: Može se reći da su Zavodi otišli jedan korak naprijed, jer u Zavodu postoji smještaj to zna osoblje Zavoda, da lokalna zajednica ne pruža dovoljnu podršku ni Zavodima ni svim štićenicima, a da ne pričamo o onome šta je Zavod učinio za određen broj korisnika lokalna zajednica nije spremna niti je u mogućnosti, financijski i kadrovski, da vrati nazad ta lica i da im omogući da mogu boraviti ponovno u loklanim zajednicama.

Đ.K.: Uvijek postoji u državi potreba da postoje ove institucije, a kad se iscrpe sve mogućnosti lokalne zajednice, onda oni dolaze u ove ustanove, i stav je nekad da može to lice da se vrati uz adekvatnu podršku, bilo da je to porodica , ili da je to centar ili mjesna zajednica, ne znam . Mi uvijek radimo na tome.

D.S.: Jeste, ali opet postoji Komisija koja korisniku vraća radnu sposobnost. Da bi se korisnik reintegrirao, on mora da ima materijalnu podršku i svaku drugu podršku, jer taj bolesnik jako puno košta. Na primjer imamo korisnika koji ima roditelja i treba ići na posao, a s druge strane potrebna mu je stalna podrška, stalni nadzor, cjelodnevni, možda ima suicidalne ideje. Taj korisnik treba prestati raditi ili treba unajmiti nekoga da vrši taj potrebni nadzor. Dobro, mi imamo slučajeva iz drugih ranjivih kategorija, stara i invalidna lica koja žive u svome stanu i regularno su do potrebne mjere prihvaćena u zajednici i ona isto tako izlaze na Komisiju za utvrđivanje invaliditeta, da bi dobili određenu primarnu financijsku pomoć koja će im olakšati njihovu situaciju. Tu je prva adresa *Centar za mentalno zdravlje*, a neko na primjer živi sam, ali je prijavljen pri *Centru za mentalno zdravlje*. Uposlenici i stručni radnici centara za mentalno zdravlje idu na teren, korisnike obilaze i to je nešto što mi podržavamo, ali su trenutno centri za mentalno zdravlje isto osiromašeni, oni nemaju puni kapacitet, financijski, sa kojim bi radili kako bi pružali podršku takvim licima koja podršku trebaju, a nemaju dovoljno novaca. Tu također jako puno znači financijska potpora.

Znači li to na kraju, da je, na neki nalčin financijska pomoć za lica, ukoliko su ona u stanju da je pravilno iskoriste, za održavanje lične higijene, kupovinu lijekova i slično, mnogo bolja od *a priori* kategorizacije lica ili institucionaliziranja problema, ukoliko to ne vodi do njihove reintegracije u društvo?

D.S.: Imate modele koji su fenomenalni.

Đ.K.: *Centri za mentalno zdravlje* su prva adresa u mnogim državama, a kod nas nisu dovoljno snažni, ali evo država već poduzima nešto, a ja sam informisana da taj model centara za mentano zdravlje treba da zaživi u onom smislu u kojem je postojao prije rata.

Smatrate li da je bolje bilo prije rata ?
Đ.K.:Pa onako, čisto iz literature i prakse, mislim da je bila veća podrška države u ovakvim slučajevima, sada u centrima, uposlenika je samo nekolicina, uzmite na primjer nek je u jednoj instituciji deset zaposlenih, dva ljekara, tri druga stručna radnika i pet socijalnih radnika, centri trebaju imati puno veći broj uposlenih. Jedan socijalni radnik može da kontroliše idealno tri do četiri, a maksimalno sedam porodica, a ko će financirati njima plate? S druge strane zagovara se volonterizam, a on je postao neki pristup, na primjer, neko želi da da svoj doprinos i razmišlja na način 'nisam zaposlena otići ću volontirat', ali poslije neko će me napasti, sutra ne znam šta će mi napraviti, ja ću reći na kraju 'znaš šta, svaka čast, ali ja nisam dovoljno plaćena a ni educirana da radim sa takvima'.

N.A.: Moram spomenuti jednu stvar koja je istina i skrenuti pažnju na jedan problem. Popljuvani su ti ljudi od zajednice, znači isključivo od zajednice, a oni koji malo obrišu te ljude su organi starateljstva, centri i 'daju korisnika na kupanje' može se tako reći ovdje u Zavod . Zato sam ja naglasio šta radi Zavod, ako vi meni kao jednom socijalnom radniku sa trideset godina iskustva date 150 lica, šta mislite koliko ja mogu kvalitetno brinuti o njima. Ali ako kompletna loklana zajednica vrši pritisak na porodicu, na primjer predsjednik kućnog savjeta vrši pritisak na porodicu, na bolnicu, na Centar za socijalni rad, da se lice smjesti, pokreće se postupak smještanja.

Ponekad niko ne vrši pritisak iz okruženja, zato ja uvijek gledam iz perspektive građana, i predlažem neka svako pogleda u svojoj zgradi šta ima, mene nekad korisnici ili stručno osoblje mole iz bolnice da ih dovedem do službi koje rade sa pacijentima, koje oni pripreme i dovedu ovdje jer znaju koga su primili ili čuju od mene kroz radni izvještaj. Upravo je zajednica ta koja nas je prisilila i prisiljava nas da to uradimo, a ja ne mogu udovoljiti zahtjevu da neko lice dobije radni prijem, da počne ponovno raditi, ukoliko za taj povratak nema podršku čitave zajednice, iste one koja je prouzrokovala smještaj u Zavod.

Nije li razočaravajući na neki način, podatak za ova lica koja imaju određenu vrstu edukacije, a ne znam da li se radi o mlađim ili starijim licima, da ih nije moguće reintegrisati, da im se vrati radna sposobnost?

D.S.: To je apsolutno nevažno, da i je on intelektualac ili je seljak ili radnik. Zašto bi se bolje reintegrirao onaj koji ima visoku školu?

Dobro, ali nije li čudno da sa reintegracija ne može dogoditi, posebno za lica koja su mlađa?
Đ.K.: Dešava se. Mi smo prije 4 godine imali devet otpusta u porodicu, prije dvije godine smo možda imali četiri otpusta , ove godine imamo samo jedan otpust zasada. Različit splet okolnosti je ujtecao na to. Većina lica koja su ovdje imaju svoje stanove, imaju svoje kuće.

Šta mislite o licima koja još uvijek sjede na cesti, a njihov problem nije instituicionaliziran, da li se ona mogu zbrinuti?

Đ.K.: Recimo ako ne uzmemo u obzir da li lice ima žive roditelje i da li ima svoj stan. Uz to, na primjer, pretpostavimo da je lice završilo neku školu, da ima naobrazbu, u tom slučaju mi ovako cijenimo, i kažemo, obraćamo se organu starateljstva i pitamo da li *Centar za socijalni rad* može sa sigurnošću da vrši nadzor, obrazlažemo da je potrebno obezbijediti te i te elemente, i ako centar odgovori u kontekstu da oni ne izražavaju spremnost i da to nije moguće iz ovih ili onih razloga, lice ostaje kod nas. A možda se za godinu dana promijeni slika, pa mi otpuštanje sprovedemo u djelo.Vjerujte mi, ko god je imao minimalne uvjete vraćen je u svoju porodicu. Težina populacije ovdje je za diskusiju. To su hronični duševni bolesnici, mi npr. štićenika otpustimo, za tri mjeseca, vratimo ga u zajednicu i njegovoj porodici, a za tri do šest mjeseci on se ponovno vraća na početno stanje, u međuvremenu to isto lice ja imalo na primjer tri hospitalizacije, napravio je krivično djelo, napao prolaznika, nešto rekao svojoj majci tako da se ona boji spavati s njim u istom stanu i slično, onda se opet aktivira organ starateljstva zbog povratka lica u Zavod, ustvari da vam skratim, to su ljudi koji ne mogu živjeti bez adekvatnog nadzora socijalnog radnika, a ako nemaju uz to ni porodicu, ne mogu funkcionisati zdravstveno i nikako. Isto važi za ove bolesti, kao kod angine pektoris, ako ne uzimaš lijekove završit ćeš smrtno.

Jednostavno, to je ta medicinska slika, a istina je da su duševni bolesnici stigmatizirani na neki način, gleda se malo i ta dijagnoza SCH - šizofrenija, i oni jesu opasnost za okolinu, na primjer iz perspektive građana ako ja imam u komšiluku jednog bolesnika, koji je udrario moje dijete, ja ga moram prijaviti na policiju, nemam drugog izbora. Postoje također predrasude prema osobama sa inteklektualnim poteškoćama, puno se radi na razbijanju tih predrasuda u zadnje vrijeme, njihova percepcija poprima neke nove oblike u drštvu. Isto tako što se tiče narkomanije. Za sve psihijatrijske slučajeve može se definirati koje su to predrasude okoline. Ako imamo jedno lice kojeg se komšije boje, a njemu ujedno vjerovatno nije dobro, možda izaziva strah samo zato što ima ružan pogled, iako nikom ništa nije napravio, moguće da će postati naš štićenik.

Sada što se tiče IMIC-ovog projekta *Prometej* i pokrivanja administartivnih taksi u smislu rješavanja statusnih pitanja naših korisnika. Da li vi smatrate da ima slučajeva koji bi trebali imati određenu skrb, a nemaju nikakav oblik skrbi . Opet se vraćamo na to šta je sa onima koji su na cesti i o kojima niko ne brine?
Đ.K.: Tu vam je adresa organ starateljstva, mi nismo kompetentni da to cijenimo. Jesmo kompetentni sa stanovišta prakse i zahtijeva koje dobijamo, naši korisnici ovdje imaju skrb 24 sata, mi im pružamo socijalnu i zdravstvenu zaštitu. I zdravstvena i socijalna zaštita podrazumijevaju jako puno, reanimaciju i sve naše aktivnosti, mi nekad idemo u druge krajeve zbog štićenika, na primjer odemo u Bihać ukoliko osoba treba tamo da se operiše i slično. Ali mi kao ustanova ne možemo prići licu koje je na cesti.

Znači niko se o tim licima ne može brinuti ukoliko sama ne dođu u Zavod?
N.A.: Zato sam htio da vam objasnim, da bismo uopće razgovarali o ovome konkretno i da bi vi mogli mene razumjeti i ove ovdje uposlenike koji se bave ovim poslom, vi biste morali boraviti u jednoj porodici, koja je odlučila da na primjer, smjesti svoje dijete u Zavod. Znate kako je roditeljima teško dati dijete i kako se kod roditelja odvaja dio njih samih. Treba razlikovati problem u lokalanoj instituciji i lokalanoj zajednici, da nama neko da vrijedan projekat vidjeli biste šta bismo s novcem uradili, novac se može korisno potrošiti, posebno kada je u pitanju Drin, Zavod koji ima najduži staž i najduže postoji. Ako krenemo od jedne porodice, pa porazgovaramo sa ljekarom koji je vodio nekog štićenika i kada poslije dođemo ovdje u Zavod, mi dobijemo tri slike, pa tek onda se možemo vratiti u zajednicu i vidjeti šta te tri slike zapravo znače.
Đ.K.: Za ljude koji su na cesti prva adresa je policija, a zatim organ starateljstva.

Kod korisnika postoji često strah od zbrinjavanja, jer se boje etiketizacije, kategorizacije i mnogo drugih stvari, šta mislite o tome, treba li promijeniti pristup da bi se taj strah otklonio?
N.A.: Zato je drugačiji pristup nevladinog sektora i nekog državnog sektora i pojedinca. Gradovi u BiH nemaju prihvatnu stanicu i prihvatni centar, što je potrebno. Za pse ćemo možda prihvatnu stanicu imati i u Zenici i u Sarajevu, a za ljude još ne.

Da li to ujedno znači da oni koji su na cesti nemaju nikakav oblik pomoći, pa čak ni mjesto na kojem mogu da se okupaju, održavaju ličnu higijenu, a u Zavod ne dolaze jer ne žele etiketizaciju?
Đ.K.: Tu je opet potrebna trostruka pomoć, i policija, i ustanova za mentalno zdravlje i organ starateljstva , a za tu populaciju jednako je značajna loklana zajednica. Najprije policija koja vrlo dobro zna šta im je posao, oni će pustiti nekog da se 'valja' po cesti i primjetit će ga možda pet puta, pa će zatim napravit službenu zabilješku, ali se organ starateljstva ne smije prvi uključiti u takav slučaj.

Takvi se slučajevi često žale da nemaju priliku zadovoljiti neke osnovne životne potrebe kao što je hrana i lična higijena , oni možda i ne žele smještaj u domu ili zavodu, i možda previše cijene svoju slobodu.
Đ.K.: Njima se i daje ta sloboda. Organ starateljstva neće tako lako zbrinuti lice bez da nije maksimalne mogućnosti iscrpio. Maksimalne uvjete zajednica je iscrpila da bi neko lice dovela ovdje. Na primjer, imate lice koje je imalo dvije hosptializacije, pokušalo je sebi prerezati vene, završilo je na psihijatriji, došlo je kući, bilo je dva mjeseca dobro, opet se to isto ponovilo i tek onda 'hajdemo u dom'. Toga nema, tu djeluje organ starateljstva, postoji stručno osoblje, ta struka izlazi na teren , postoji ocjena i procjena stanja, bolnica, nadležni ljekar i psihijatrijski tim imaju svoju procjenu i preporučuju da li tom licu treba oduzeti poslovnu sposobnost, a i mi nekad preporučujemo nadležnost Centra za socijalni rad, koji na primjer zna anamnestički da neko lice nema podršku porodice, a opet i oni se tu ponekad ograđuju, pa samo zapišu kako je potrebno pokrenuti postupak oduzimanja poslovne sposobnosti ili je potrebno lice smjestiti u neku od socijalnih ili medicinskih ustanova, iz tih i tih razloga ili zato što je lice bilo na primjer na psihijatriji već nekoliko puta. Oni ga oporave, on se vrati i lokalna zajednica mu nakon toga ne pruža podršku, i zbog toga dolaze u zavod, ne tek tako.

Također IMIC je uspio obaviti razgovor sa dva štićenika Zavoda, Dejanom (D) i Blagicom (B), koji su ujedno i korisnici projekta Prometej, a nastojat će im se obezbijediti financijska pomoć kroz postupak medicinskog vještačenja.

Kako biste opisali svoj boravak i život u Zavodu za zbrinjavanje Fojnica?
D: Pa lijep je život u Zavodu Fojnica, imam drugove, što je najvažnije, nije loše. Vikendom nekad idem kući na dopuste
B: Meni je ovdje lijepo. Doživjela sam puno lijepih trenutaka. Ovjde sam devet godina. Doživjela sam ovdje druženje kakvo nisam poznavala ranije.

Da li vam Zavod ili lokalna zajednica omogućava, imate li priliku da nešto radite, da ostanete na neki način 'u formi', da osvježite svoje paćenje profesionalno?
B: Da. Ranije sam radila kao prevodilac engleskog i francuskog jezika za međunarodnu policiju. Putovala sam diljem cijele države Sada sam ovdje Zavodu devet godina. Naravno, da bih mogla raditi. Nisam zaboravila. Ja radim ovdje u radionici tekstila i kože. I nama često dolaze posjete, imamo goste, i kad dođu stranci ja uvijek prevodim.

Biste li voljeli da imate više prilika za rad u tom smislu, u svojoj profesiji, na primjer da radite svoj posao puno radno vrijeme?
B: Naravno da bih.

Šta mislite, šta bi prethodilo tom stalnom poslu, iz vaše perspektive sada i sa ovim smještajem u Zavodu. Šta bi trebalo prethoditi tome da dobijete posao, na puno ili pola radnog vremena, da li biste prije toga morali otići odavdje?
B: Ja ako bih izašla iz ovog Zavoda koji je puno za mene učinio i koji je puno meni dao, ako bih izašla odavdje, naravno da bih radila i prehranjivala svoju obitelj.

D.: Što se mene tiče mišljenje glavnog neuropsihijatra je da još nisam spreman da se vratim.

Đ.K.:Ako bi bilo realnih elemenata za nešto takvo. Zavisi i od nas i od njihove porodice i od nadležnih osoba Centra

Znači vi se sada dobro osjećate u Zavodu, Zavod vam je dosta pomogao, ali vi biste se vratili u lokalnu zajednicu, u porodicu i svakodnevni život da možete, šta bi vam najviše u tome pomoglo?
B: Da vam kažem ja se zaista trudim da se lijepo ponašam, da budem ljubazna prema svima, ima ovdje štićenica koje vole opsovati, koje vole nekoga uvrijediti. Ja ovdje izbjegavam probleme, i volim razgovarati. Ima ovdje štićenica za koje kažu da su glupe. Ali ja razgovaram sa svima. Svaka osoba, ljudsko biće , svako ima srce i svako ima dušu, ja volim razgovarati sa svima. Recimo ima jedna štićenica starija od mene dvadesetak godina, o kojoj kruže takva mišljenja i ja sam sa njom pokušala razgovarati i sa njom je zaista moguće razgovarati. Ona je meni nakon toga rekla da sam 'cvijet života' , to mi nikad u životu niko nije rekao i ona je to lijepo sročila i to mi je rekla kao zahvalu zato što sam posvetila svoje vrijeme njoj.

Pa dobro, na takve nesuglasice, loša mišljenja i slično možete naići i one postoje i u radnoj okolini , ne samo ovdje u Zavodu. A da možete promijeniti nešto ovdje u Zavodu što biste promijenili?
B.: Da vam kažem, meni je uglavnom ovdje lijepo, mi imamo potpunu skrb ovdje. Ja imam i dijete koje ne može živjeti sa mnom ovdje u Zavodu.

Biste li voljeli živjeti sa svojim djetetom?
B.: Naravno , to mi je najveća želja, da hranim i odgajam svoje dijete, upućujem ga na pravi put. Opet kažem, ja se zaista trudim da se lijepo ponašam. Slušam osoblje, Ne dolazim zaista nikad u konflikt sa drugim štićenicima. Ako dođe do nekog konflikta, ako meni neko nešto opsuje ili me uvrijedi, ja se samo sklonim, pokušavam sa svakim ophoditi se na lijep način, ako to ne ide, onda se uklonim. Ima svakakvih štićenika. Studirala sam engleski i mašinstvo u Zenici, nisam završila. Gimnaziju sam završila. Ovdje sam našeg terapeuta podučavala engleski. Bio je dobar učenik. Ja sam od malih nogu uzimala knjige iz engleskog, čitala ih i učila engleski, kad sam imale tri godine znala sam pjevati 'Yesterday' od Beatlesa . Moje dijete ima 14 godina i sada je u Domu za nezbrinutu djecu. Imam i majku koja ima veliki stan u Zenici i voljela bih da izađem odavdje i da živim normalno kao i drugi ljudi Mama živi sama i mogla bi se brinuti za dijete, ali za sada smo ovako smješteni i vjerovatno je tako bolje.

Koje aktivnosti su na raspolaganju štićenicima, vezane za tjelesni odgoj i zdravlje?
Đ.K.: Pa mi smo prije otprilike godinu i pol dana zaposlili jednog sportskog radnika, jednog profesora tjelesnog odgoja koji radi ovdje kod nas u tom nekom periodu od godinu i pol dana. I u toku godine štićenici imaju i radne i sportske aktrivnosti, sportska takmičenja na koja se mi odazivamo održavaju se pod patronatom Specijalne olimpijade. U Sarajevu se nalazi ta organizacija Specijalna olimpijada, tako da u toku godine ta organizacija konkretno organizuje takmičenja na kojima učestvujemo.

Posjeta Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica Drin Fojnica i Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica Fojnica Bakovići, upriličena je u januaru 2012. godine. 11 štićenika iz općine Zenica postali su korisnici projekta Prometej u okviru kojeg će im se nastojati pomoći, najprije da ostvare pravo na novčanu naknadu kao lica sa utvrđenim invaliditetom, odnosno u ovom slučaju radi se o duševnom oboljenju. Među ovim korisnicima, ujedno štićenicima *Zavoda* nalaze se lica koja pripadaju u više od jedne ugrožene i ranjive skupine, i to : mladi, stari, nezaposleni, manjine, žene i osobe sa invaliditetom, a njihove situacije i problemi razlikuju se od slučaja do slučaja i posebno su izabrani od strane *Centra za socijalni rad- Zenica* i navedenih Zavoda da im se pomogne. Još barem 19 lica, odnosno ukupno 30 nastojat će se obuhvatiti inicijativom *Prometej* do kraja projekta.

Adrese i kontakti 3 institucije, odnosno doma ili zavoda u kojima su smješteni štićenici koji su ujedno korisnici inicijative *Prometej* su sljedeće:

1) J.U. Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica 'Drin'
Drin bb, 71270 Fojnica, Bosna i Hercegovina
Tel +387-30-547-200; Faks +387-30-831-829
E mail: info@drin.ba
www.drin.ba

2) J.U. Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba 'Bakovići'
Bakovici bb, 71270 Fojnica, Bosna i Hercegovina
Kontakti: +387-30-803-093; +387-30-803-380; +387-30-803-198
E mail: info@zavod-bakovici.ba
http://www.zavod-bakovici.ba

3) J.U. Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidne djece i omladine 'Pazarić'
Resnik bb, 71243 Pazarić, Bosna i Hercegovina
Tel: +387-33-416-638; Faks +387-33-428-655

Zavodi ostvaruju saradnju sa organizacijom SUMERO koja djeluje na socijalnom uključivanju osoba sa intelektualnim poteškoćama kroz razvoj mješovitog sistema usluga lociranih u lokalnoj zajednici vjerujući da će osobe sa intelektualnim poteškoćama u Bosni i Hercegovini ostvarivati ljudska prava u skladu sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom.Web adresa udruženja je www.sumero.ba

Tri preporuke i sedam najvećih problema kada se radi o pružanju besplatne pravne pomoći

Na samom početku implementacije projekta, još u oktobru 2011. godine IMIC je upriličio posjetu i *Kantonalnom centru za socijalni rad* **- Kantona Sarajevo, a razgovor je obavljen sa direktoricom Mirsadom Poturković.**

Kantonalni centar za socijalni rad **obuhvata nekoliko Službi za socijalnu pomoć na općinskom nivou, između ostalog do sada smo sarađivali sa** *Službom socijalne zaštite općine Stari Grad, Službom socijalne zaštite općine Centar, Službom socijalne zaštite općine Novo Sarajevo* i *Službom socijalne zaštite općine Novi Grad.* **Sa ove četiri državne institucije komunikacija se ostvaruje po potrebi, a u vezi sa rješavanjem statusnih pitanja nekih od korisnika.**

Prilikom ovog susreta dobili smo nekoliko važnih preporuka za projekat, a koje želimo podijeliti sa partnerskim institucijama i institucijama ili organizacijama koje rade na srodnim problemima i od njih izdvajamo 3 najvažnije:

Prva preporuka:

Od svakog korisnika kojem se nastoji pomoći obavezno se uzima Punomoć za rješavanje statusnih pitanja u nadležnoj općini, prije pokretanja postupka pružanja besplatne pravne pomoći od strane drugog pravnog ili fizičkog lica.

Druga preporuka:

Od korisnika se treba uzeti i Izjava da se mogu koristiti njegovi ili njeni lični podaci od strane organizacije ili pravnog lica u svrhu rješavanja statusnih pitanja. Ovo se treba uraditi kako ne bi došlo do kršenja *Zakona o zaštiti ličnih podataka* i kako bi centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite mogle ustupiti određene podatke o korisniku bez ustezanja i bez kršenja određenih prava sve do momenta rješavanja statusnog pitanja.

Treća preporuka:

Punomoć i Izjava prethode, uz intervju koji se također koristi kao metoda u projektu *Prometej* pokretanju postupka za dobijanje socijalne pomoći ili ostvarivanja drugog prava koje vodi do poboljšavanja socijlno-ekonomskog statusa korisnika. Za korisnika se najprije mora napraviti provjera imena pri *Službi socijalne pomoći* i potražiti da li postoji evidencija korisnika u MUP-u i ako da u kakvom obliku.

U razgovoru sa dirketoricom *Kantonalnog centra za socijalni rad* **spomenuti su neki od problema sa kojima se osoblje centra u svom radu susreće, a izdvajamo 7 najvažnijih:**

Problem prvi:

Na jednog uposlenika centra nekada spada 3000 korisnika, odnosno predmeta čijem se rješavanju mora posvetiti, od toga je 20% korisnika sa mentalnim poteškoćama. U zapadnim zemljama standardi preporučuju 1000 d0 1500 stanovnika, a ne čak ni nužno korisnika na jednog socijalnog radnika, dok u Bosni i Hercegovini statistike govore da na populaciju od 10 000 stanovnika, imamo na raspolaganju jednog socijalnog radnika. To znači da *Centar za socijalni ra*d treba raspolagati socijalnim radnicima prema broju stanovnika općine koju pokriva, što znači ne nužno korisnika, ali kako bi se osigurala mogućnost korištenja pomoći koju centar i taj socijalni radnik trebaju da osiguraju, pa tako u zapadnim zemljama ta pomoć varira od manjeg ka većem problemu, od rješavanja manjih incidenata, rješavanja nasilja u obitelji, skrbi za djecu razvedenih roditelja ili djecu bez roditelja i slično, dok se kod nas ona pruža samo u izvjesnoj mjeri i samo u najtežim slučajevima.

Problem drugi:

Nemogućnost rješavanja statusnih pitanja *osoba pod starateljstvom* zbog manjka resursa i sredstava, na primjer nedostatak osoblja za izlazak i obilazak osoba na terenu i za pokretanje postupaka subvencioniranja, novčane pomoći, pristupa javnoj kuhinji i slično.

Problem treći*:*

Kantonalni centar za socijalni rad nema stambenih jedinica na raspolaganju kako bi se pristupilo rješavanju stambenih pitanja i smještaja najugroženijih korisnika. Bilo je pokušaja u tom smislu, koji nisu uspjeli, uglavnom zbog neposjedovanja kulture življenja onih kojima su jedinice bile date na raspolaganje, a s obzirom na to da su te stambene jedinice od korisnika kojima su ustupljene bile devastirane. Rješavanje stambenog pitanja za mnoge je korisnike od ključnog značaja, kako bi se njihova situacija normalizirala, a djelomično se rješava samo na nivou boračke populacije i postoje određeni programi preko *Ministarstva za boračka pitanja.*

Problem četvrti:

Resorno ministarstvo *Kantonalnog centra za socijalni rad* je *Ministarstvo rada i socijalne politike* što znači da svaka odluka, reforma, regulativa, zakon i slično moraju dolaziti preko tog resornog ministarstva, odnosno da svaki prijedlog mora odobriti Vlada Federacije.

Problem peti:

Nema *Prihvatne stanice* na nivou kantona što predstavlja standard u mnogim evropskim gradovima i razvijenim državama i omogućuje primarnu pomoć za ugrožena lica i lica bez socijalne skrbi, smještaja ili primanja,

Problem šesti:

Postoji *Centar za alkoholizam* i *Centar za narkomaniju* pri Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu koji mogu uputiti lice na *Kantonalni centar za socijalni rad* ukoliko dođe do stabilizacije stanja, ipak upitno je kada će se i da li će se samo lice prethodno obratiti u ta dva centra (institucije), da li je svjesno i da li će uvidjeti svoj problem i situaciju, te da li poznaje pravilan redoslijed kojim mu se može pristupiti i pružiti pomoć.

Problem sedmi:

Manjak stručnog osoblja, najprije psihologa na raspolaganju, pa tako za Kantonalni centar za socijalni rad radi, odnosno uposlen je samo jedan psiholog na ogroman broj predmeta, od kojih velika većina zahtijeva psihološku pomoć bez koje se ne može pristupiti rješavanju ostalih statusnih pitanja.

O korisnicima projekta *Prometej*

Među prvim pozitivno riješenim slučajevima od onih koji su pokrenuti u oktobru 2011. godine našli su se i sljedeći korisnici : Vatić Kemo i Vatić Alija; Mirsada i Šefika Šehagić; Emina Salihović, Bahro Rožajac i Medina Jusić-Sofić. Evo šta je kroz projekat postignuto

Vatić Kemo i njegova supruga Vatić Alija dobili su Rješenje 26. decembra 2011. godine kojim se odobrava lična invalidnina II grupe u mjesečnom novčanom iznosu od 82.32. KM kao i dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica II grupa u novčanom iznosu od 137. 20 KM, što ukupno iznosi 219.52 KM koje će primati svakog mjeseca, a pravo po navedenom Rješenju počinje od 1.1.2012.

Postupak je pokrenuo IMIC u ime korisnika pred Institutom za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja. Ovim su se mjesečna primanja korisnika uvećala za gotovo 50%. Prva pomoć, za prvi mjesec im je već uplaćena, a ranije su primali 189.57 KM prema Rješenju od 01.06.2007.godine koje je ukinuto u septembru 2009. godine, što znači da su dvije godine bili bez ovih primanja, koja su im sada ponovno kroz besplatnu pravnu pomoć omogućena i osigurana. Osim tih subvencioniranja porodica Vatić pokušava zaraditi novac uličnom prodajom jeftinih prozivoda, i kažu da im je ovo što su dobili putem inicijative Prometej mnogo poboljšalo tešku socijalno-ekonomsku situaciju u kojoj se nalaze.

Porodica Šehagić je skoro tri godine nakon primitka Rješenja o odobravanju lične invalidnine II grupe u mjesečnom novčanom iznosu od 106.05 KM koje je doneseno još 18.09.2008. godine, a na osnovu kojeg su se priznavala prava po navedenom Rješenju još od 1.12.2007 godine kontaktirala IMIC u novembru 2011. i pružena im je besplatna prvana pomoć kako bi dobili obećani iznos koji im pripada po ovom Rješenju, a koji im nikada niti za jedan odobreni mjesec nije bio isplaćen. Od trenutka stupanja u kontakt sa IMIC-om, IMIC i Služba socijalne zaštite općine Novi Grad uspjeli su im pomoći da dobije isplatu 2311 KM, odnosno svu pomoć koja im prema ovom Rješenju zakonski i pripada od trenutka njegovog stupanja na snagu pa sve do septembra 2009. godine kada je došlo do promjene zakona i kada je Rješenje ukinuto. Tačnije, primili su zaostalu pomoć za 21 mjesec (period decembar 2007. godine- septembar 2009. godine) tek sada, uz BPP kroz inicijativu Prometej u mjesecu decembru 2012 godine Također pokrenut je postupak ponovnog razmatranja istog prava na ličnu invalidninu putem izlaska Komisije iz Instituta za medicinsko vještačenje, prikupljeni su dokumenti, uplaćena je administrativna taksa, te se očekuje . još jedno pozitivno rješavanje statusnog pitanja porodice.

Emina Salihović je 2. novembra 2011. godine dobila Rješenje o priznavanje prava na subvencioniranje troškova grijanja, te joj po osnovi tog rješenja za mjesece januar, februar i mart pripada po 70 KM subvencioniranja. Ispunjeni su uslovi iz Uredbe o subvencioniranju troškova grijanja i pravo je izdato shodno Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom ('Službene novine Kantona Sarajevo' br. 16/02, 8/03, 2/06, 21/06 i 17/10). U ostvarivanju ovog prava i komuniciranju ishoda Rješenja, te za kontinuirani nastavak prava za koje je potrebno dostaviti određenu dokumentaciju Emini su pomogle institucije Služba socijalne zaštite općine Stari grad i organizacija IMIC izlaskom na teren i obavljanjem posjete, intervjua i posredništva u komunikaciji između korisnice i nadležne institucije, u periodu od oktobra 2011. godine pa nadalje.

Bahro Rožajac je korisnik koji je uspio ostvariti pravo na invalidsku penziju 14. decembra 2011. godine, i kako smo saznali u januaru 2012. godine primio je i svoju prvu invalidsku mirovinu. IMIC je osim toga korisniku pokušao pomoći pokretanjem postupka za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu i tuđu njegu i pomoć pred Institutom za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, ali je korisniku invaliditet procijenjen na 80%, te ovo pravo nije ostvario. Naime prema zakonu od 2009. godine i najnovijim izmjenama i dopunama zakona, potrebno je da oštećenje organizma bude procijenjeno na 90%-100% kako bi korisnicima bila odobrena pomoć u vidu lične invalidnine ili ortopedskog pomagala ili njege i pomoći drugog lica, a koja se dodjeljuje u financijskim sredstvima mjesečno..

Medina Jusić-Sofić je korisnica koja se obratila IMIC-u sa problemom u vezi svog Rješenja o ličnoj invalidnini iz 2010. godine, po osnovi kojeg nije dobila refundaciju sredstava administrativne takse, a prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite , zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom (Sl.novine F BiH broj 14/09) ukoliko podnosiocu zahtjeva u skladu sa ovim zakonom budu priznata prava, ima pravo na refundaciju troškova pregleda iz sredstava kantonalnog budžeta. IMIC i Služba socijalne zaštite Stari grad pomogli su korisnici da bude uvrštena na listu za refundaciju i da na taj način ostvari pravo koje joj pripada prema navedenom zakonu,

IMIC objavljuje interesanta i dojmljiv Intervju sa:

Zdravkom Barbarićem, korisnikom projekta *Prometej*, koji je po zanimanju profesor geografije, a nije uspio ostvariti pravo na mirovinu, ujedno je bivši borac Armije BiH, te nekadašnji novinar *Oslobođenja* i bivši član Gradskog vijeća općine Stari grad, sada neko ko živi samo od redovite mjesečne socijalne pomoći ostvarene preko općinske *Službe za socijalnu pomoć.*

Po zanimanju ste profesor geografije i niste ostvarili pravo na penziju, koji su razlozi po vama koji su doveli do toga da ne možete ostvarivati pravo na mirovinu?

Pa moji poslodavci često nisu uplaćivali doprinose. Dosta puta sam radio i bio sam primoran raditi bez da sam bio prijavljen, *Oslobođenje* me nije prijavljivalo, *Radio Sarajevo* također, *Valter Perić* gdje sam također radio me nije prijavio, jednostavno je takav bio splet okolnosti.

Jeste li u to vrijeme bili svjesni da će neplaćanje doprinosa od strane poslodavca, odnosno neprijavljivanje u radni odnos imati posljedice na vaše kasnije ostvarivanje prava na mirovinu?

Ma ne, nisam o tome razmišljao. Tada mi je bilo važno samo da radim.

Da li je postojala tada mogućnost, prije nekih 30-40 godina, i u periodu prije ovog zadnjeg rata, da sami sebi uplaćujete staž, penziono i zdravstveno osiguranje?

Nisam uopće o tome razmišljao. Ja mislim, ali ne mogu sa sigurnošću tvrditi, da takva mogućnost nije ni postojala. Koliko se ja sjećam nije postojala, nisam čuo da je neko na taj način sam sebi uplaćivao doprinose.

Ostvarili ste ipak pravo na stalnu novčanu pomoć preko Kantonalnog centra za socijalni rad i Službe socijalne zaštite općine Stari grad. Od kada ostvarujete to pravo?
Od decembra 2010. godine.

Da li ste do tog perioda imali neka primanja i kad ste tačno prestali raditi?

Ne, nisam imao nikakva redovna primanja. Prestao sam raditi prije rata. U ratu sam bio u vojsci. U vojsci nismo imali nikakva primanja.

U periodu od kraja rata, od 1995. do 2010. kako ste se izdržavali, od čega ste živjeli?

Išao sam i ljudima vadio dokumentaciju za povrat stanova. Pisao sam kupo-prodajne ugovore. Radio sam na dogovor, poznavao sam proceduru i snalazio sam se. Odem to i to napraviti, izvaditi papire, znam tačno šta treba, i dogovorim se s nekim, taj neko mi da punomoć da mogu izvaditi za njega te i te dokumente i ja to i napravim, skupljam dokumentaciju i kada sve sakupim dobijem određenu 'nagradu'. Obično su mi davali i neki avans prije tog postupka, da bih mogao platiti određene takse, zatim za prijevoz. Kada sve završim meni bi platili prema dogovoru. Bilo je puno posla, katastar, pa stambena uprava i slično, nekim sam ljudima pomagao da vrate više od jednog stana, na primjer imali su dva stana i otprilike je procedura trajala po tri mjeseca. Na taj način sam radio na možda desetak slučajeva povrata imovine

U tom periodu poslije rata radili ste i u Gradskom vijeću, koliko dugo ste bili aktivni tamo?

Pa bio sam u Gradskom vijeću četiri godine.

Taj vam posao nije bio upisan u Radnu knjižicu i nije vam donio staž, ali ste imali neki honorar?

Imali smo određena primanja. Evo kako je to funkcioniralo. Sve je bilo korektno plaćeno, meni kao individui. Svakoga prvog išli smo u Financije, kažu mi potpišite, dobijem kovertu sa mojim imenom i prezimenom, unutra mali honorar i eto.

Čime se uglavnom bavilo Gradsko vijeće u to vrijeme, koje su bile osnovne aktivnosti?

Na primjer legalizacije bespravne gradnje. Povrat stanova nije išao preko Gradskog vijeća, jer to je bilo individualno. Bile su aktualne Rasprave o izmjenama regulacionih planova, radilo se na prijedlozima izmjena i slično. Ja sam bio Vijećnik u Gradskom vijeću i član raznih komisija. U Starom gradu sam na primjer radio u jednoj *Komisiji za žalbe i pritužbe*, tu sam također bio aktivan neke četiri godine, otprilike u isto vrijeme kad i u Vijeću. Poslije je postalo moderno da se otvaraju razni klubovi i udruženja, i onda sam počeo da radim na tome. Dobio sam statut, odnosno urnek kako treba izgledati statut jednog takvog udruženja ili kluba i dokument po kojem se provjeravala sva dokumentacija za registraciju bilo kojeg udruženja u Kantonu Sarajevo.

Sjećam se i prije sam se upoznao s tim ljudima koji su mi omogućili da na tome radim, sjećam se jedne djevojke Dijane koja je radila tada u Kantonu u nekoj kancelariji za privredu kod Grebe Keme koji je tada bio predsjednik Privredne komore Kantona. Ja sam tada radio u policiji, prije nego sam prešao u vojsku, i ta je kancelarija bila iznad mene. U kasarni sam često dobijao mlijeko, brašno, namjernice i meni je drag prijatelj bio taj Kemo, pa sam njima često znao ostavljati mlijeko, jer su imali malu bebu, govorio sam 'Evo za malu'. Ona je sada narasla i još uvijek me se sjete kad se sretnemo. To je bilo u ratu. Tako da su još tada stvorili u mene povjerenje, poslije su mi dali taj jedan statut da kopiram i da mogu po tome raditi za druge, da mogu drugima pomagati da otvore udru-

ženja. To je bila prava slučajnost i sreća. Bez muke sam došao do nekog posla. Onda sam počeo da radim na registracijama, da im pravim pravilnike, statute, zapisnike, osnivačke skupštine, predlaganje naziva, pa sam tako susreo jednog zaljubljenika u sevdalinke pa smo otvorili klub i nazvali ga *Klub sevdalinki*, pa sam sreo prijatelja pozorišne i filmske umjetnosti i otvoren je *Klub Čumurija*, pa onda sam otvorio klub za borce iz neke brigade, *Klub borac*, pa klub prijatelja fudbalskog kluba Željezničar-Sarajevo *Klub sport*, pa klub zaljubljenika u ljekovito bilje, *Klub Iva*, toliko se sjećam. Ti klubovi još uvijek rade i registrovani su na kantonalnom nivou. Ja na primjer njima kažem 300 KM košta da vam ja to sve pripremim i uradim i u onom trenutku kad predam registraciju u Kanton i dobijem potvrdu o tome, moj je posao gotov.

U periodu nakon rata bez obzira na te manje zarade i manje poslove niste mogli uplaćivati sebi doprinose za penziono i staž?

Da vam kažem, ja sam ostvario zdravstveno osiguranje preko *Ministarstva za boračka pitanja Kantona Sarajevo* i to je bilo važno. To je bio program za sve borce, preko šezdeset pete godine i za sve borce koji nisu u mirovini, mogli su na taj način ostvariti zdravstveno osiguranje.

Što se tiče Ministarstva za boračka pitanja, šta ste još uspjeli ostvariti preko njih, osim zdravstvenog osiguranja i na koji način?

Jednom sam dobio banju, pripremio sam dokumentaciju, imao sam artritis. Dokumentacija se preda u *Općinsku boračku službu*, čeka se otprilike 6-7 mjeseci, dobio sam 14 dana besplatno u banji na Ilidži. Doduše ja sam tražio Olovo, jer ima Olovo i Fojnica, a dobio sam tamo gdje je bilo mjesta. Imao sam dosta bolesti, ali nisam ništa od liječnika tražio. Međutim dogodilo mi se da nisam u jednom trenutku mogao ni da stojim ni da hodam. Bila je sjednica Gradskog vijeća, ja sam bio u Odboru za budžet i financije i ukočio sam se, a sjećam se tada da mi je Fikret Musić koji tamo još uvijek obavlja neku funkciju, rekao kako mogu da zatražim tu pomoć za banju, da odem kod Emira Solakovića, poslali su me na vaskularnu na DIP, dva doktora su me pregledala i tu sam dobio jako puno nalaza i na osnovu toga sam tražio banju.

Jednom sam prije desetak godina dobio 600 KM pomoći za socijalne potrebe, tamo oko 2001. godine. Nekoliko godina sam dobivao i prehrambeni bon. Ko je ispunjavao uslove trebao je predati dokumentaciju, i poslije nam jave da nas pozivaju na primjer u prodavnicu *Alko* kod Sarajevskih gazija i da tu možemo iskoristiti bon. Nekad je bilo na Skenderiji, i uglavnom bi saznavali između sebe gdje se bon može potrošiti. Bio je jedno vrijeme 100 KM, pa 120 KM, pa 130 KM. Uvijek je bio samo jedan bon godišnje. Jednom su nas poslali da iskoristimo bon na Otoci, kod nekog Arapa i sjećam se da nije bilo skoro ničega, zapravo su se prodavale neke pelene i igračke, i ne znam po kojem su kriteriju određivali ta kupovna mjesta.

Ja sam taj bon dobivao nekoliko godina, poslije više nisam aplicirao i nisam imao pravo kada sam se odjavio sa Biroa, jer je uvjet bio da budem prijavljen na Biro za zapošljavanje. Taj bon nisu mogli koristiti penzioneri, zapravo niko čija su primanja u domaćinstvu bila veća od 70 KM. Ja sam taj bon primao jer nisam imao ništa, ne tih 70 KM, nego nisam imao ni 70 feninga. Prošle godine nisam primao taj bon jer sam ostvario pravo na socijalnu pomoć, tako da nisam ni mogao.Pretprošle sam godine bon jpš uvijek koristio.

A što se tiče Centra za socijalni rad, osim stalne novčane socijalne pomoći, jeste li još nekada nešto dobili preko Centra?

Prošle godine smo dobili paket, morali smo ići u Blažuj po paket, pa sam vreću brašna dao za vožnju do tamo i natrag. Dobili smo grašak, paket je bio 'Bože sačuvaj'. Šećer, brašno, riža, kao oni 'ratni folovi', ništa posebno, neki đuveč i uglavnom nije mi se svidjela hrana,

A što se tiče perioda nakon vojske i u vojsci, kako ste se tada izdržavali, jeste imali neku plaću?

U vojsci smo imali 20 KM kao neku plaću, i to mjesečno, pred kraj rata, nekoliko mjeseci. Imali smo ishranu, tri obroka na dan,. Ja nisam bio u kasarni. Bio sam Časnik za sigurnost. Prvo sam bio u policiji, 93' su me htjeli regrutirati da čuvam ambasade i to nisam prihvatio, pa sam prešao u vojsku. Išao sam kući spavati, a kad je bilo veliko granatiranje, ostajao sam sa stražom. Imao sam neku funkciju, bio sam Pomoćnik zapovjednika za sigurnost. Dobivali smo potvrde da izmirimo režije. Odnese se ta potvrda, pa vojska to pokrije, struje nije bilo, hvala Bogu, ne mogu se sjetiti šta je tačno bilo uključeno, čini mi se nešto za održavanje zgrada, voda i slično.

A poslije rata, jeste li dobili ikakvu invalidninu?

Ništa. Mene su pitali bi li ostao aktivan u vojsci, a ja sam jednva dočekao da se toga riješim i dobio sam neki mali procenat 30% boračke invalidnine. Međutim oni su me pozvali da idem na reviziju i da prikupim neke papire, i poslije su mi i tih 30% ukinuli, to je bilo znači u periodu između 1995. i 1997. Primali smo nekoliko mjeseci na osnovu toga nekih 23 KM. Prema toj reviziji su svima ukinuli, za nekih 80% korisnika boraca bila je ukinuta ta pomoć.

Kako uspijevate preživjeti sa 170 KM stalne novčane pomoći?

Ne znam, pomoću trikova. Telefon nemam. Ne plaćam ništa više. Samo struju. Kad mi dođe račun za vodu poderem papir.

Jeste li ikada imali neku subvenciju?

Jesam, za struju. To mi je isteklo kada sam dobio stalnu socijalnu pomoć. Subvencija je bila zadnji put. Subvencija je bila zadnji put koliko se sjećam oko 70 KM mjesečno. Sad mi je struje došlo 112 KM jer se i grijem na struju

To znači da Vi zapravo živite od 100 KM

Ma ni toliko, koliko mi ostane kad platim struju, sada u zimskim mjesecima još manje. Trenutno nemam tih nekih dodatnih poslova koje sam imao ranije, ali ja sam još pokretljiv, meni je sedamdeseta, mogao bih još nešto raditi. Čim ujutro ustanem ja sam budan i hvala Bogu što se tiče pokretljivosti dobro sam.

Kako ste saznali za organizaciju IMIC?

Pa ja sam čitav život sa Franjevcima, oni su prije vodili organizaciju. Ja sam se tu i rodio. Stalno idem u crkvu tako da sam ih upoznao. Prije rata sam jednom morao naći nekoga da kreči ovaj prostor i tako smo se sprijateljili, udruženje se tada drugačije zvalo.

Po struci ste profresor geografije, šta ste radili u struci i u kojim ste školama za vrijeme svoga radnog vijeka radili?

Ja sam na neki način bio nesretna generacija. Upisao sam geografiju i geologiju. Tada je postojao plan da se uvede geologija kao obavezan predmet u škole. To je bilo tamo šezdesetih godina. To je bio plan po uzoru na Sloveniju i u Sloveniji se to već primjenjivalo. Mnogi od nas su upisali tu grupu jer smo se nadali da ćemo odmah po završetku studija dobiti zaposlenje jer smo bili prva generacija sa tom kombinacijom predmeta. Međutim, kad smo mi završili, to je bilo u vrijeme kada je Stipe Šuvar bio predsjednik CK i onda je on pregovarao o toj odluci, a još prije nego što ćemo diplomirati nama su ukinuli iz profesionalnog naslova geografija i geologija, iako smo imali više geoloških predmeta nego geografije. Tada se to studiralo na Prirodno-matematičkom fakultetu, tu na čaršiji gdje je sada Fakultet islamskih nauka, u toj zgradi su bili geolozi i biolozi.

Poslije smo bili podstanari na Filozofskom fakultetu i kada smo diplomirali nismo više bili grupa geografija, a kada smo završili, a neki su poduže studirali, nije bilo ni stipendija, radilo se sa studiranjem, odnosno kada sam ja završio 1976. godine u mojoj 34-toj godini, geografija je uvedena kao obavezan predmet samo u prvi razred srednje škole. Ne bi možda ni završio jer me sve to nije više interesovalo zato što sam sam još kao apsolvent 68' godine počeo radit u *Oslobođenju* kao novinar u Sarajevskoj hronici. U to vrijeme bila je velika stvar raditi u novinama.

Jeste li bili zadovoljni primanjima u Oslobođenju?

Bila je jako dobra plata, putovalo se. Na karte avionske smo plaćali samo 25%. Obišao sam Evropu uzduž i poprijeko. Nije bilo Nove godine, 29. novembra ili 1. maja da ja nisam bio negdje vani. Bukurešt, Budimpešta , Prag, Varšava, svugdje smo išli. Novaca se imalo, avion nije bio skup, skoro ništa. Sa novinarskom iskaznicom karta se plaćala samo 25 %. Poslije sam radio na *Radio Sarajevu, Radio 202*, to sve prije diplomiranja. Tada smo na fakultetu davali samo uslove. Na primjer u jednoj godini imamo devet predmeta, a da bi upisali na primjer treći semestar trebalo je položiti tri ispita, pa za četvrti semestar još jedan, pa za peti semestar još dva ispita. Svu pažnju smo koncentrirali na te uvjete. Naša diploma je bila nešto kao *Diplomirani profesor geografije sa geologijom*, ali geologija nije nikada uvedena kao obavezan predmet, a geografija je bila obavezna samo u prvom razredu srednje škole.

U osnovnim školama se bilo jako teško zaposliti, jer su oni primali ljude sa Pedagoškog fakultueta koji su završili geografiju i istoriju. Ko je tada bio prijavljen na Birou i imao zdravstveno, on je morao kada god ga pozovu sa Biroa, da se odazove i da radi, bilo to sedam dana, pet dana, tri dana ili mjesec. Jedino pravilo je bilo da me nisu smjeli slati dalje od 30 km od mog Biroa. Tada sam radio u školama, u Fojnici, selo Gojevići iznad Fojnice, vozario sam, tamo sam trebao biti nekih godinu dana, u blizini Bakovića

Jeste li mogli u to vrijeme dok ste bili profeor u školi još nešto raditi, jeste li imali vremena?

Ne. Bile su dvije smjene, obično se radilo u obje, što se tiče mog predmeta, tako da ne. Tu u Fojnici sam bio primljen na godinu dana, počeo sam raditi u septembru, mijenjao sam nekog profesora koji je otišao u vojsku i već u novembru su mi rekli da se taj isti vratio i da je proglašen nesposobnim za vojsku i da im više ne trebam.

Dok ste radili u obrazovanju jesu li vam uplaćivali doprinose i staž?

Pa neki jesu, ali uglavnom se radilo o kratkim poslovima. Na primjer ova škola Petar Kočić gdje sam radio dvije godine, oni mi nisu ništa uplaćivali. Radio sam i u Kaknju, pa kod Kiseljaka, to sve po nekih godinu dana. U ratu kad sam bio ranjen i bio sam na bolovanju, pa sam se javio u Ministarstvo obrazovanja, i tada su me poslali u Drugu gimnaziju i tu sam radio nekoliko mjeseci u ratnoj školi, tačnije od 94' kada sam bio u vojsci, imao sam bolovanje i radio sam malo kod njih.

Htjeli su da mi učine uslugu i da traže radnu obavezu za mene, tada je bila direktorica Meliha Alić, htjela mi je pomoći, ali me nisu pustili iz vojske, rekli su mi da sam im bio prijeko potreban. Sjećam se da su u školi ostala samo stakla, bilo je hladno, nije bilo udžbenika, to mi je ujedno bio zadnji posao u obrazovanju.

Postoje li neka udruženja za bivše borce ili prosvjetne radnike gdje biste mogli pokušati ostvariti svoja prava?.

Na postoje, Jesam član JOB-a, to je Jedinstvena organizacija boraca, ali se ništa nije moglo ostvariti preko njih. Taj JOB Stari grad, to udruženje je nekima otvaralo ugostiteljske radnje, ono je bilo tu blizu odmah ispod IMIC-a na adresi na Obali Kulina Bana gdje je bila i mjesna zajednica. Taj prostor nije njihov, a svakako su bili dobri samo za neke u udruženju koji su imali funckiju. Boračko udruženje se treba formirati na nivou Kantona, jer bilo je puno malih lokalnih općinskih udruženja, i oni su dobijali novac i taj novac se nije namjenski trošio, a sada ima 10-15 takvih malih udurženja, ali nema jedinstvenog udruženja na nivou kantona i to je loše.

Mi smo imali određena prva poslije rata, kao bivši borci, ali su poslije jednim zakonom, prije otprilike 2 godine oko 2009. nama sva ta prava ukinuli. Na primjer, prije su svi bivši borci koji imaju preko 65 godina, a nemaju nikakva osnovna primanja, mogli ostvariti osnovno novčano osiguranje. To je bilo nekih 150 KM, to sam primao nekoliko mjeseci i to je ukinuto, to sam tačnije primao prije nekih par godina prije 2008. Poslije su nam poništili Rješenje, pa su nam smanjili to osiguranje na 130 KM, pa na 120 KM i onda su potpuno ukinuli, zapravo jednim zakonom su nam ukinuli sva prava. Kada sam mijenjao osnovu zdravstvenog osiguranja morao sam čekati na Birou da me odjave 5 mjeseci da bih ostvario zdravstveno osiguranje preko Ministarstva za boračka pitanja.

Na Birou su mi ukrali i Radnu knjižicu, barem ja tako mislim i smatram da znam koji je razlog tome, a razlog je bio taj da se ona mogla zloupotrijebiti. Mada meni ta Knjižica i ne treba jer nemam staža za penziju, mogu vam objasniti šta ja mislim da se dogodilo. Meni je u knjižici pisalo da sam Hrvat i sjećam se da su mi jednom u Birou rekli 'Jao, divno, vi mora da imate hrvatsko državljanstvo, vjerovatno možete svugdje putovati'. A ja jesam u Hrvatskom veleposlanstvu dobio dokument *Rješenje o primitku u hrvatsko državljanstvo* i to sam potpisao, ali ništa mi to nije pomoglo. A radilo se o starim Radnim knjižicama, ja sam svoju otvroio još kao student, prvi put kada sam preko ljeta radio u Velepekari i pakovao, jer sam htio da mi ide staž. Te knjižice su imale su rubriku: nacionalnost.

Sada u ovim knjižicama nema rubrika nacionalnost, a ja sam se izjašnjavao kao Hrvat što i jesam, šta ću, i to je bilo pisano nekom tintom. Još u ratu sam vidio jednog čovjeka kako tu istu tintu briše sa nekom tekućinom, možda neka mravlja kiselina i posvjedočio sam kako je tu tintu potpuno obrisao, tako da ja mislim da su mi ukrali Radnu knjižicu jer je bila pisana takvom tintom i imala je tu rubriku nacionalnost, i ta je knjižica mogla biti prepravljena i zloupotrebljena da neko dobije hrvatsko državljanstv. Naime, uvjet je bio da se donese neki dokument na kojem piše da se neko izjasnio kao Hrvat. Tako da sam ja siguran da mi je žena sa Biroa uzela Radnu knjižicu, a morali smo svi koji smo preko Biroa primali naknadu predati njima Radnu knjižicu, a poslije, kada je naknada ukinuta, meni su rekli da su mi već vratili knjižicu, a nisu.

Nama je tada Ministarstvo za boračka pitanja davalo naknadu preko Biroa. To je bio još jedan program putem kojeg sam dobijao pomoć. Poslije su mi se složile kockice u mozaik, da su mi zapravo tu Knjižicu ukrali, zloupotrijebili, a mislim da je to razlog.

Recite nam, vi kao neko ko je dugo radio i sada je u takvoj stuaciji, šta mislite šta bi vama i ljudima poput vas trebala omogućiti Služba socijalne zaštite i Ministarstvo za boračka pitanja a što trenutno nemate ili Ministarstvo rada i socijalne politike, znači, šta bi vam bilo potrebno s obzirom da preživljavate, imate vrlo mali iznos novčane pomoći sa kojim jedva preživite ?

Pa meni bi jako pomoglo da mi plaćaju struju, nekako bih preživio sa tih 170 KM pomoći koju imam. Ministarstvo za boračka pitanja jednom godišnje daje jedan bon 120-130 KM i ništa više. Nema nikakvih mogućnosti, na Javnu kuhinju ne bih išao. Odmah se pročuje kada se za nešto može aplicirati i kada postoji neka mogućnost za nas.

Jeste li u nekoj stranci ?

Jesam, vodim se na papiru u SDA. Ali neće ništa da mi pomognu. Pisao sam im kada se pravio Dom u Logavinoj, pisao sam predsjedniku stranke i rekao 'Baš bi bilo dobro ako mogu da radim u vašem bifeu, da pravim kafe, čaj i sendviče, ja to mogu'. Nisu mi ni odgovorili.

Ima li starijih lica koja nešto obavljaju u stranci i primaju neki honorar?

U Logavinoj je mjesna organizacija stranke, imao sam jednu priliku, jednom kada se birao predsjednik te mjesne organizacije, i bilo je glasanje. I jedna žena koja stvarno zna raditi i dobra je u svom poslu je dobila isti broj glasova kao ja, tako da sam joj ja ipak ustupoio mjesto, mada po stututu nisam morao, a čuo sam kasnije da se prima i neki honorar za tu funkciju.

BPP za zanatlije i umjetnike

Među korisnicima projekta *Prometej*, našlo se i 6 umjetnika i zanatlija, koji svoju umjetničku i zanatsku djelatnost obavljaju bez adekvatnog radnog ili izložbenog prostora i također se nalaze u stanju socijalne potrebe, u smislu da svoj zanat ili djelatnost ne mogu registrovati zbog troškova, te im IMIC nastoji pomoći iznalaženjem načina da se dobiju javne površine ili određeni prostori gdje povremeno i u raznim prigodama kao što su praznici, mogu neometano izložiti svoje radove i afirmirati svoj rad u javnosti.

Na IMIC-ovom websiteu otvoren je i on-line *Kutak autohtonih zanata* gdje se neki od radova mogu i vidjeti i naručiti, ali kako je on-line prodaja još uvijek za mnoga udruženja i projekte samo ambicija, potrebno je reći da efekti još uvijek nisu kakvi bi mogli biti. Ipak, prvi javni istup koji će IMIC osigurati za ove korisnike očekuje se u sedmici praznika 8.marta, tačnije u periodu od 3.-9. marta kada se nadamo da ćemo od općine Stari grad dobiti adekvatan javni prostor i tezgu za izlaganje i predstavljanje, između ostalog i ovih korisnika i njihovog rada.

Kako bi se umjetnicima i zanatlijama izašlo u susret istažene su mogućnosti kako da im se kao posebnoj grupi korisnika što adekvatnije i efikasnije pruži besplatna pravna pomoć, pa smo tako naišli i na priču o *Kući zanata*, projektu iza kojeg stoji Zavod za zaštitu spomenika Kantona Sarajevo, nekoliko udruženja zanatlija poput 'Esnafa', 'Starih zanata', te organizacija ZUP- odnosno *Zona unapređenog poslovanja*, a evo o čemu se tu radi:

Skupina dobrih poznavalaca starih zanata predstavila se kao budući upravitelji *Kuće zanata* koja je već dobila svoj Statut u određenom obliku i podršku od donatora iz Roscane, Italija. Dodijeljen je prostor od nekih 120 kvadratnih metara u centru grada na relativno atraktivnoj lokaciji gdje će se najvjerojatnije organizirati po principu fluktacije izlaganje kako najstarijih zanata tako i nekih modernijih iskoraka, i u kojem će se zanati nastojati predstaviti interaktivno, te će glavna komponenta biti što više sadržaja i što dinamičnije izlaganje.

Kuća zanata će biti pod nadzorom Upravnog odbora koji će određivati vrstu i količinu proizvoda, s tim da jedan od uvjeta za nominiranje zanatlije ili proizvoda ostaje da zanat bude legalno registrovan, ili da ga predstavlja pravna osobe kao što je udruženje, organizacija i slično. Kako statistike pokazuju svake je godine sve manje registracija obrta i razlog leži možda upravo u problemu čije je rješenje nastojao pronaći IMIC - socijalna potreba, besparica, činjenica da sam proces registracija jeste jako skup a da je prodaja premala da bi se refundirala uložena sredstva. *Kuću zanata* pratit će kalendar kulturnih događaja, budžet grada i općina i jedan od elemenata bit će uključivanje osnovnog i srednjeg obrazovanja, što znači da je riječ o o interaktivnom didaktičkom muzeju. Otvaranje bi trebalo biti u proljeće, ili za nekoliko sedmica, ali sve je još uvijek neizvjesno.

Jedna od osnovnih karakteristika ostaje ipak želja da se sačuva identitet Baščaršije i da se kreira ispravna slika u smislu davanja pristupa kroz proces certificiranja i geografskih oznaka ispred institucija, što bi značilo da određeni zanat zadovoljava i određene kriterije kako bi se izlagao. ZUP ostavlja mogućnost članstva svim zanatlijama kako bi pokušali unaprijediti svoje poslovanje i pronalazi za njih kvalitetna rješenja. Generalno se smatra da zanatsvo u mnogome zavisi od turizma i da je potrebno kako održavanje, tako i prilagođavanje sadašnjem vremenu i prostoru.

ZUP od svojih članova prikuplja članarinu koja se ulaže u aktivnosti unapređenja poslovne okoline, a koje ne spadaju u rutinske usluge općinskih vlasti i agencija. ZUP se osim toga zalaže za stvaranje efikasne platforme za lobiranje prema organima vlasti u cilju jačanja podrške razvoju određene zone. Danas u svijetu funkcionira oko 1000 ZUP-ova što znači da je model preuzet iz razvijenih zemalja. Ovdašnji ZUP vezan je uz područje Baščaršije, identificirane kao specifično područje grada Sarajeva koje ujedno skriva bogatstvo arhitektonskog, kulturnog, socijalnog i religijskog nasljeđa, zbog čega poprima karakter centra životnog kretanja u Sarajevu, kako lokalnog stanovništva, tako i posjetilaca. Važno je da postoji želja da i Baščaršija, a posebno u prazničnim danima, izgleda kao jedan evropski prostor u kojem poklonici starih zanata i umjetnosti mogu očuvati kulturno-historijsko nasljeđe koje se često u novom dobu zanemaruje ili odumire, a u kojem oni mogu promovirati vrijednosti tog zajedničkog nasljeđa. Želja je također, kada govorimo o *Kući zanata,* predstaviti i radni proces pri nastanku različitih rukotvorina, te najljepše primjerke zanatskih proizvoda koji se čuvaju unutar starih zanatskih porodica ili kao muzejski eksponati. IMIC među svojim korisnicima okuplja zanatlije i umjetnike u socijalnoj potrebi te se u inicijative poput ove može uključiti kao njihov predstavnik i pravno lice. Među korisnicima projekta ima i

nekolicina amaterskih umjetnika i zanatlija koji jednako tako izrađuju predmete iz najvažnijih grupa zanata, kao na primjer papučar, tašnar, filigran i slično. Kako bi se za njih obezbijedila javna površina ili tezga na kojoj mogu neometano, sa dozvoloom i također u humanitarne svrhe prodavati i izlagati svoje proizvode, potrebno je slijediti procedure koje su omogućene putem općine. Jedna takva mogućnost je korištenje prostora općinske sale kako smo saznali u *Službi za obrazovanje, kulturu i sport.* Takvi nastupi se mogu, uz pomoć općine, upriličiti i za djecu iz osnovnih i srednjih škola koja pokazuju afinitet prema umjetnosti, kao i za djecu sa posebnim potrebama ili poteškoćama u razvoju. Važno je napomenuti da *Zakon o zaštiti kulturnog nasljeđa* (Sl.Novine Kantona Sarajevo br 2/00) utvrđuje da su dobra kulturne baštine lokaliteti, druge nepokretne stvari i pokretne stvari kao i njihovi dijelovi, grupe i cjeline, te da je pokretna stvar djelo iz oblasti likovne i primjenjene umjetnosti, zanatstvo, tehnike, muzejski materijal, mobilijar kao i svi drugi pojedinačni predmeti i kolekcije predmeta, i da postoji pravo na naknadu za korištenje dobra baštine u propagandne, reklamne, turističke i druge svrhe.

Sala općine Stari grad koja je namjenski napravljena za sjednice Općinskog vijeća ustupa se u određenim prigodama često besplatno, a ponekad komercijalno. Važno je da se prepozna javni interes općine u bilo kojoj od planiranih manifestacija. Izloženi eksponati mogu biti na raspolaganju vijećnicima, uposlenicima i naravno posjetiocima. Jedino je pravilo da u tim slučajevima nema komercijalne dobiti, odnosno kupovine ili prodaje. Ostaje mogućnost da se radovi predstave i da ne ostanu zaboravljeni od javnosti. Najbliža prilika za ovakvo izlaganje za korisnike IMIC-a mogla bi se pružiti u periodu *Dana općine,* odnosno manifestacije koja se svake godine održava u dvije do tri sedmice mjeseca aprila i maja. Osim toga, Općinskom vijeću se može obratiti apliciranjem za zaseban projekat kako bi se ovoj skupini korisnika izašlo u susret, te im se obezbijedilo trajnije rješenje u smislu adekvatnog radnog prostora ili legalnog prostora za izlaganje.

O organizaciji IMIC

Misija IMIC-a je promicanje kulture dijaloga i mira, te ljudskih prava i jednakog pristupa ljudskim pravima, uključujući socijalno-ekonomska, građanska, politička i kulturna prava, za sve građane u BiH, ujedno i ranjive skupine kao što su nezaposleni, žene i mladi. Internacionalni multireligijski interkulturni centar je istraživačko udruženje, nevladina organizacija i biblioteka koja uspostvalja platformu za promoviranje jednakosti i demokratskih prava za sve građane u Bosni i Hercegovini i Jugoistočnoj Evropi. Organizacija podržava stvaranje ravnopravnog, i ujedno multireligijskog, multietničkog i multikulturnog društva u kojem će svako biti u mogućnosti da ostvaruje prava zagarantirana Ustavom. Centar promovira demokratizaciju i reintegraciju, vodeći računa o poštivanju ljudskih prava i razvijanju kulture tolerancije i međusobnog razumijevanja,

IMIC je osnovan najprije 10.decembra 1991. godine, na godišnjicu UN-ove Deklaracije o ljudskim pravima, kao nevadina organizacija, i neko vrijeme je djelovala iz prostorija Jevrejske zajednoce , a nakon toga iz prostorija Sarajevske Akademije znanosti i umjetnosti. Od 1. jula 1996. godine IMIC ima svoje prostorije i biblioteku na području općine Stari grad, a organizacija je registrovana pri Federalnom ministarstvu pravde 1998. godine. Od 2009. godine IMIC je registrovan kao istraživačko udruženje pri Kantonalnom ministarstvu obrazovanja i nauke i u skladu s tim dopunjen je i Statut udruženja. Biblioteka za promicanje dijaloga i ljudskih prava (BIMIC) osnovana je 1996. godine, a 2010. godine je učlanjena u Cobiss sistem, čime je postala dio Virtualne biblioitke Bosne i Hercegovine i sklopila partnerstvo sa Nacionalnom i univerzitetskom bibliotekom i IZUM-om:

IMIC je aktivan lokalno, reginalno i globalno u svojoj podršci mirnom dijalogu i razumijevanju i često djeluje zajedno sa međunarodnim organizacijama u cilju očuvanja tolerancije u multireligijskoj Bosni i Hercegovini, te u smislu razvoja filantropskog diskursa koji uzima u obzir i one najugroženije i one najranjivije, jer je to jedina garancija za trajan i održiv mir. Kao istraživačko udruženje IMIC je sudjelovao u istraživanjima vezanim za ciljeve i misiju organizacije i to kroz projekte Žene, religija poitika i Interreligijski dijalog kroz obrazovanje i komunikaciju mladih u multikulturnom društvu u BiH. IMIC je izdavač i suizdavač brojnih publikacija. Centar je također pružao podršku izbjeglicama i raseljenim licima u razdoblju za vrijeme i nakon rata,

IMIC je 2008. godine uspostavio saradnju sa Aleksandrijskom bibliotekom i organizacija je ujedno članica nacionalne mreže Fondacije Anne Lindh u Bosni i Hercegovini. Partnerstva na projektima su pored toga ostvarena kroz saradnju sa OSCE-om, Soroš fondacijom, Fondacijom za bibliotekarstvo, Ministarstvima obrazovanja i kulture na federalnom i kantonalnom nivou, Ministarstvoim civilnih poslova, te brojnim ambasadamo i nekolicinom međunarodnih organizacija koje su IMIC u prethodnim godinama podržavale kroz male i ujedno vrlo značajne projekte.